

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

УДК 159.923.2

М.В. Деркач,
*Хмельницький інститут
соціальних технологій
ВМУРОЛ «Україна»*

Актуалізація проблеми психологічного супроводу в розвитку вітчизняної психології пов'язана з орієнтуванням на наявні в неї переваги та перспективи, що є вкрай необхідним в умовах сучасної професійної підготовки інвалідів.

Психологічні дослідження свідчать, що більшості студентів-інвалідів властиві суттєві проблеми, пов'язані із навчанням. Вони відчують себе ізольовано, зневірюються у власних силах, їм властиві підвищена тривожність, роздратованість, емоційні розлади тощо.

В процесі навчання інваліди стикаються з різного роду психологічними бар'єрами, що визначає необхідність створення особливих умов для підготовки цієї групи учнівської молоді. Це і адаптація навчального процесу до потреб студентів з інвалідністю, і організація соціально-психологічної підтримки, і підготовка викладачів до роботи у специфічних умовах, і створення безбар'єрного середовища.

Для дослідження важливе значення мають праці, присвячені висвітленню особливостей психологічного супроводу Г. Бардієра, М. Бітянова, А. Деркача, В. Петровського, І. Ромазана, Т. Чередникової.

Метою статті є аналіз особливостей психологічного супроводу студентів з обмеженими функціональними можливостями.

Психологічний супровід розглядається як багатовимірний процес, зосереджений на позитивних сторонах і перевагах особистості; як процес, що сприяє встановленню віри у себе та свої можливості, підвищенню резистентності особистості до дестабілізуючих зовнішніх і внутрішніх факторів. Психологічний супровід – це галузь і спосіб діяльності, які призначені для сприяння людині та суспільству у вирішенні широкого кола проблем, породжених життям людини у соціумі [1].

Головними умовами ефективності психологічного супроводу є: системність і цілеспрямованість психологічної підтримки, полісуб'єктність та особистісне орієнтування на формування ситуації розвитку особистості, спрямованість психологічної підтримки на персоналізацію студентів та осіб, які надають допомогу.

При впровадженні системи супроводу навчання студентів з особливими потребами слід враховувати психофізичні особливості та проблеми навчання людей різних нозологій, їх потреби у компенсації сенсорних вад, що

заважають сприймати навчальний матеріал, соціально-психологічні фактори, що ускладнюють інтеграцію студентів у вищому навчальному закладі, потреби у фізичній реабілітації та багато інших [2].

Визначають два шляхи реалізації психологічного супроводу студентів у вищому навчальному закладі:

- виявлення закономірностей творчого потенціалу особистості у рамках комплексної програми з урахуванням її вікових особливостей;

- створення умов (загальні, навчальні, розвивальні та виховні принципи; освітні технології тощо) для розвитку цього потенціалу.

Що ж потрібно для конструювання таких умов і якими засобами їх треба створювати?

По-перше, діагностика. Вона дає можливість отримати необхідну інформацію про особистість студента, його розвиток, потенціальні можливості, потреби, життєві цінності. Накопичений досвід діагностичного підходу до організації навчально-виховного процесу допомагає розв'язанню актуальних педагогічних проблем.

По-друге, прогностичність, яка дає можливість перебудувати освітнє середовище, спроектувати зміст і напрямки індивідуальної навчальної траєкторії та розвитку студента, створити сприятливі умови для задоволення освітніх і розвивальних потреб студентів, їх самопізнання та самореалізації, що тісно пов'язані з навчальною діяльністю.

На основі усвідомлення особистістю себе як суспільної істоти та суб'єкта діяльності формуються її прагнення, тобто визначення рівня своїх досягнень у системі соціально прийнятних цінностей. Цей процес супроводжується різноманітними емоціями: задоволенням і незадоволенням собою, почуттям успіху й неуспіху тощо.

По-третє, розвивальна, профілактична та корекційна робота як конкретна допомога, що супроводжується психологічною підтримкою студентів у процесі взаємодії з освітнім середовищем.

По-четверте, це реабілітація, яка дає змогу надавати допомогу студентам, викладачам і батькам із питань розвитку юнака, адаптації до нових умов навчання, розвитку та виховання.

При впровадженні системи супроводу навчання студентів з особливими потребами слід враховувати психофізичні особливості та

проблеми навчання людей різних нозологій, їх потреби у компенсації сенсорних вад, що заважають сприймати навчальний матеріал, соціально-психологічні фактори, що ускладнюють інтеграцію студентів у вищому навчальному закладі, потреби у фізичній реабілітації та багато інших.

Супровід навчання і виховання студентів з особливими потребами базується на таких засадах [3]:

- забезпечення архітектурної безбар'єрності освітнього середовища;
- забезпечення доступності в усіх форм навчання та освітніх послуг;
- запровадження спеціальних технологій та адаптивних технічних засобів навчання;
- індивідуалізація та адаптація навчальних програм з урахуванням потреб і можливостей студентів з інвалідністю;
- поєднання традиційних та інноваційних підходів до розвитку людини з особливими потребами;
- створення умов для медико-фізичної реабілітації студентів;
- створення сприятливих умов для соціалізації, самовизначення та самореалізації студентів;
- професійна адаптація студентів з особливими потребами.

Супровід навчання студентів з особливими потребами здійснюється за такими напрямками: технічний, педагогічний, психологічний, медико-реабілітаційний, спортивний, соціальний, професійна адаптація та реабілітація. Супровід розпочинається з моменту звернення людини з особливими потребами до університету й охоплює процеси підготовки до вступу та навчання у вищому навчальному закладі, передбачає підтримку зв'язків з випускниками. Усі перелічені складові системи супроводу вступають в дію поступово і можуть діяти одночасно, доповнюючи одна одну.

Найпершою запорукою успішного навчання студентів з інвалідністю є спеціалізований технічний супровід навчання, метою якого є забезпечення таких студентів адаптивними технічними засобами та спеціальними технологіями навчання. Технічний супровід має компенсувати функціональні обмеження студентів і забезпечити принцип доступності до якісної вищої освіти всім студентам незалежно від виду нозології та ступеня важкості захворювання. На всіх етапах технічного супроводу передбачається індивідуальний (тьюторський) супровід студентів з особливими потребами з метою допомоги людині з інвалідністю у розв'язанні індивідуальних проблем оволодіння навчальними дисциплінами. Технічний та тьюторський супровід здійснюються відділом спеціальних технологій навчання, фахівцями технічної служби та студентами [4].

Педагогічний супровід навчання передбачає оптимізацію викладання навчального матеріалу студентам з інвалідністю у максимально прийнятній для них формі, упровадження сучасних педагогічних технологій навчання, забезпечення навчально - методичними матеріалами. Цей блок повністю залежить від підготовленості викладачів до

роботи в інтегрованій групі та від їхньої педагогічної майстерності.

Психологічний супровід спрямований на з'ясування психологічних особливостей кожного студента, зміцнення та збереження його психологічного здоров'я, надання йому необхідної допомоги з адаптації в інтегроване освітнє середовище, сприяння особистісному розвитку.

Медико-реабілітаційний супровід - це комплекс заходів, спрямованих на підтримку, збереження та відновлення фізичного здоров'я студентів. Його складовими є невідкладна медична допомога, консультативно-профілактична та реабілітаційно-відновлювальна підтримка. Здійснюється супровід персоналом медичних кабінетів, фахівцями з фізичної реабілітації.

Соціальний супровід навчання включає заходи, спрямовані на забезпечення соціалізації студентів з особливими потребами, зокрема їх соціально-побутової, соціально-культурної та соціально-трудової адаптації. Основною функцією цього блоку є подолання соціальної ізоляції інвалідів, сприяння збереженню і підвищенню їх соціального статусу, залучення до всіх сфер суспільного життя. Соціальний супровід здійснюється управліннями виховної роботи, соціальної адаптації та реабілітації, волонтерами соціальної служби та залученими фахівцями.

Фізкультурно-спортивний супровід заохочує студентів до активних занять фізичною культурою та окремими видами спорту, участі у змаганнях різного рівня та параолімпійському русі, зміцнює мотивацію до здорового способу життя, передбачає поліпшення психофізичного стану студентів і підвищення їх інтелектуальної працездатності.

Багатьом студентам з функціональними обмеженнями у вищому навчальному закладі не вистачає достатньої уваги та підтримки з боку викладачів. Багато студентів з інвалідністю не завжди вважають за потрібне повідомляти когось про свою ваду, якщо це не буде впливати на їхні успіхи у навчанні та виконання їхніх обов'язків. Можливо, деякі ображаються на слово інвалідність і не хочуть, щоб через їхню ваду навішували ярлики. Також такі студенти можуть вважати, що справляться самостійно, в іншому випадку вони просто не знають про послуги, які пропонує для них університет. Деякі студенти з інвалідністю, можливо, покладаються на методи, що їм допомагали до цього часу. Але оскільки темп навчання в університеті швидший, більша кількість та вища складність завдань, додаткова допомога таким студентам потрібна.

Отже, це дає підстави стверджувати про запровадження цілісної системи психологічного супроводу студентів на всіх етапах їхнього навчання у вищому навчальному закладі. Тому, психологічний супровід розвитку особистості студента можна розглядати як цілісну системно-організовану діяльність, у процесі якої створюються соціально, психологічні та суто педагогічні умови для успішного навчання й особистісного розвитку кожного студента в освітньому середовищі.

Перспективами подальшого дослідження в цьому напрямі можливе розроблення програми психологічного супроводу навчання студентів з обмеженими функціональними можливостями.

Список використаної літератури

1. Головаха, С.И. Жизненная перспектива и социальное самоопределение молодежи – К., 1988.

2. Кон, И. С. Психология ранней юности – М., 1992.

3. Скрипченко, О. В., Долинська, Л. В. Вікова та педагогічна психологія. – К.: Просвіта, 2001.

4. Коломінський, Н. Л. Соціально-психологічні проблеми підготовки фахівців до професійної діяльності // Наука і освіта № 3. – 2004.